

Ordföranden har ordet.

Hösten har gjort sitt intåg och här i Hembygdsföreningen planerar vi för vinterns och vårens aktiviteter.

Vi skall byta namn och tid på våra brasaftnar: Tid till 15:00 och namnet ändras till berättarcafe.

Som vanligt ska vi ha skolbarn här på visning. Det känns jättekul att våra ungdomar har intresse för hur man levde och bodde förr.

Återigen vill jag tacka våra ute och innegrupper för det fantastiska arbete ni gör. Ni har gjort det lätt för mig att vara ordförande.

Jag tackar också alla våra trogna medlemmar och alla dom som besöker våra arrangemang.

"Med hopp om ett välbesökt hembygdsår"

Ordförande

Yvonne Udenius

Det händer i Thuleparken 2020

Skrivet av Eva Gustafsson

Vi uppdaterar med färsk information på
www.hembygd.se/flen och
Faceboksidan "Flens hembygdsförening"

**Årsmöte söndagen den
8/3 kl. 16.00
i Nämndemansgården.**

**Valborgsmässofirande i
Thuleparken
Torsdagen den 30/4 kl. 20.30**

Vårsånger av Flens kyrkokör.
Vårtal.
Klockringning och braständning
kl. 20.30
Kaffeservering med hembakat
bröd i Nämndemansgården från
kl. 19.30 till 21.30

Sveriges Nationaldag lördagen den 6/6

I samarbete med Flens Kommun

Kl. 16.00 tågar festtåget in i

Thuleparken

Flens Blåsorkester spelar,
flagghissning, sång.

Högtidstal från scenen.

Musik o sång!

Kom gärna i hembygdsdräkt!

*Kaffeservering med hembakat bröd
Serveras från kl. 15.00. Lotterier och
chokladhjul*

Årsfest

**Lördagen den 13/6 kl. 17.00
i Thuleparken**

Alla medlemmar hälsas välkomna
till årsfesten med mingel,
festmåltid i Logen.
Tipspromenad och
musikunderhållning av Lennart
"Lelle" Johansson.

Anmälan senast den 2 juni på
telefon
till Sten 073 035 31 54
Kostnad 150 kronor.

Centrumkyrkan

Söndagen den 9/8 kl. 15.00
i Thuleparken

Minns du den sången

Kaffeservering med hembakat bröd

We Changers

**Hemvändardag
Lördagen den 15/8
Kl. 12.00 - 15.00**

**Till samtliga
berättarcaf er
serveras kaffe med
bröd**

Entré inkl. kaffe med
bröd 50 kronor.

**Datum och tid f r
ber ttarcaf  under
hösten!**

Se Hemsida och
Facebook för
kontinuerlig info!

Svenska Kyrkan

**Söndagen den 16/8 kl. 11.00
I Thuleparken**

Friluftsgudstjänst
Kaffeservering med hembakat

JULMARKNAD 1:a advent

Söndagen den 29/11 är det julmarknad kl. 12.00 - 15.00 i Thuleparken

I Taljastugan och Logen kan du handla tomtar och andra hantverk som hör julen till.

Hemstöpta ljus, bröd, julgodis, sylt mm

I Torpet kan du hämta ut lottvinster, eller köpa John Walterssons bok och reproduktioner av hans akvarellmotiv från Flen.

Runt gårdstunet: Knallar, julgran, värmande brasor, julmusik, lotterier, varmkorv, chokladjul, och fiskdamm för barnen.

I Nämndemansgården o Taljastugan serveras kaffe med hembakat bröd.

Lyktuppsläpp i Thuleparken

Söndagen den 10/1 kl. 18.00

Måndagen den 7/12 kl.18.00

Luciakaffe och samkväm med styrelsen, arbetsgrupperna och medarbetare vid våra evenemang under året.

Berättarcafé den 11/2 kl. 15.00

Se Facebook och hemsida om program o ev. ändringar

Bild från informationskväll

PÅ LASARETTET 1963 och några år framåt. *Skrivet av Sylvia Åhlfeldt*

(jag har blivit ombedd berätta några minnen från mitt liv som pottkusk)

Jag går den runda stentrappan upp till översta våningen. En dörr till vänster. Jag knackar på. Där sitter hon frälsningssoldaten syster S, husmor herself. -God morgon jag heter Sylvia, jag undrar om det finns något arbete för mig? - Med ett kraftigt underbett och skarpa ögon synar hon mig uppifrån och ned. -Tyvärr fröken, så finns inga lediga tjänster här. Besviken backar jag och tackar för mig men kan inte låta bli att

få ur mig -så synd jag som precis slutat min utbildning på Södersjukhuset. - Nu blir ögonen stora och hon frågar, -vad för utbildning?- Jag berättar att jag och tjugosju andra flickor från hela landet är de första som gått en trettiosex veckors vårdutbildning i Stockholm med praktik på Södersjukhuset. Intressant tyckte hon men likafullt inget ledigt arbete. Jag cyklade hem. Hann knappt innanför dörren när mamma säger -någon Sigrid har ringt söker dig du ska höra av dig. Nu fanns genast ett ledigt vikariat bara två veckor men jag blev kvar till the bitter end. Lasarettet lades ner i slutet på sextioalet och jag blev efter fortsatt utbildning förflyttad till "Flens flerläkarstation med sjukhem" hösten -69. Aldrig ska jag glömma när hon gick runt och presenterade mig som den som minsann var utbildad. Jag hade ju både brosch och uniform. Jag skämdes och kände mig så liten. Som biträde utan utbildning fick man arbeta på prov i tre månader innan godkännande för fortsatt arbete. Husmor en frälst fröken respekterade jag högt och tyckte så enormt mycket om. Man får inte glömma att fortfarande på sextioalet var det många sjuksystrar(ogifta) som såg sitt arbete som ett kall. Husmor lite gammaldags och omodern kan tyckas men gillade oss moderna flickor hade inget emot lite lagom smink och kom ofta nerrusande från trappan på morgnarna bara för att -jag måste se vad fröken Sylvia har för frisyr idag- med betoning på i dag. Vid ett tillfälle och i förtroende berättade hon att hon hade rödfärgade tånaglar och var det så att hon skulle bli liggande som patient på lasarettet så tänkte hon minsann inte ta bort det.

Här börjar nu ett slitigt arbete tungrott och gammaldags. Kallt på vintern och hett som i h-e på sommaren. Så många dråpliga upplevelser och minnen. Att tidiga morgnar traska den branta tegelbruksbacken uppför, ta in till vänster förbi stora läkarvillan till höger och den lilla läkarvillan till vänster, sjukhemmet på kullen, förbi en trappa som låg i slänten (en liten genväg till sjukhemmet). Om man cyklade fanns ett buskomgärdat cykelställ framför lasarettporten.

Mitt första längre vikariat var på operationsavdelningen. Mycket spännande och lärorikt men samtidigt nervöst med tanke på journätter. Stora modet var att rulla håret på metallrullar och ligga med på nätterna och då gällde stor planering. Hemska tanke att bli utkallad mitt i natten med frisyrerna i oordning. Tänk att man på detta lilla lasarett utförde operationer varje dag. En narkosläkare kom varje onsdag från Nyköping för stora planerade operationer annars klarade det sig med en narkosköterska. Efter några månader på op. så blev jag tillfrågad om att börja på privatavdelningen. Jag tackade ja. Det var inte vem som helst som fick arbeta där. Man skulle platsa. Här låg patienter som kunde betala för så kallad "lyxvård". (Kan nämnas att när vår snälle överläkare dr. Rossman tyckte att någon trött och sjuk liten gumma behövde få vila och återhämtning hörde han efter om det fanns en ledig säng och patienten fick ligga där gratis några dagar) Här fanns bara två sängar på varje rum, ett rum (4:an) med bara en säng, den s.k. "Kungliga ettan" döpt

efter prins Wilhelms vistelse där. På de övriga vårdavdelningarna var det tio sängar på salarna. "Privaten" ett ställe där man fick lära sig att veta hut. Dureformen hade inte ännu ägt rum så inget problem med den saken men att hålla reda på alla titlar var en bedrift. Ingen ska tro att man tilltalade en arkitekt med NI, nej ...herr arkitekt...(namn) hette det osv. Här skulle man vila sig frisk. Alla låg i sina sängar vid måltiderna. En personal gick först och satte upp patienten mot kuddar och förberedde för måltiden. Sängbrickor dukades med alla små miniatyr attiraljer på spetsprydda brickdukar allt i blåvitt porslin och silver. Alla måltider serverades på samma sätt. Varje fredag eftermiddag putsades silvret. Jädrans vilket swung man hade med brickorna. Brickan nästan lika bred som sängen men urholkning framtill och utsvarvade ben i hörnen svängdes snabbt upp på höger axel, ett grepp om ett brickben, full fart i korridoren och elegant svinga brickan ner över patientens mage.

Inte alla arbetsuppgifter var lika upphetsande t.ex. rengöra herrarnas kissflaskor av glas med grumliga avlagringar. Man låg i sängen och kissade. Nöden är uppfinningens moder och bäst finna på råd. Inga problem att ta med sig ett gäng flaskor, smyga ut på innergården där fanns en sandhög i hörnet, ösa i lite grus, sedan upp igen, i med en stor klick grönsåpa, slå i hett vatten skaka om och skölja ur, flaskorna såg nu ut att vara av kristall.

Matvagnarna hämtade vi från köket. Stora vidunder i trä och rejäla hjul. Två lock som öppnades åt vartdera hållet och där i

kantiner med mycket vällagad mat. Mycket frestande var det att sno åt sig en köttbulle vilket var förenat med fängelsestraff om man blev påkommen. Många köttbullar sattes i halsen av ren rädsla. Särskilt den goda molinogröten kunde man gömma en klick av i värmeskåpet men oftast gavs aldrig tillfälle att smyga i sig den och när skåpet storstädades på fredagar så hittades många fasttorkade skovor.

Aldrig någonsin att vi fick vara sysslolösa, lugna stunder klipptes stora sjok av gasväv som vi vek enligt speciellt mönster till kompresser, småtork och krull. Några färdiga kompresser fanns inte ännu. Även s.k. öronpinnar (tops) tillverkades med stor frenesi på ett sätt att bomullen absolut inte fick lossna. Allt lämnades till op-avdelningen för packning i kanistrar och sterilisering för att sedan användes vid operationer. Lördag och söndag ingen gasväv i sikte, då skulle det broderas dukar. I källarförrådet fanns buntvis med linne/aidavävar och broderi garner i allsköns färger. Endast gudarna vet hur många dukar jag broderat bara för att senare vid sammanslagningen med Kullbergiska sjukhuset pryda deras bord.

Husmor var mycket respektingivande och bestämd men rättskaffens. Glömmer aldrig en påskafton när översköterskan tyckte att nu kunde vi passa på att storstäda i sköljrummet när det var så lugnt på avd. Hela sköljen tömdes och korridoren belamrades. Jag gjorde ett ärende upp till biblioteket som låg på övervåningen, husmor öppnade dörren och frågade om vi hade det lugnt och skönt när så många patienter var på permission. Med darrande röst sa jag som det var att vi var satta i storstädning. Jag såg att hon inte uppskattade det. Tänkte nu blir jag utsatt för repressalier. Efter en halvtimme kom husmor ner på besök. Hon låtsades inte om mig sa bara lugnt att hon hoppades vi fick en fin helg önskade oss en glad påsk, gick in till översköterskan och stängde dörren. Vi fortsatte vår städning. Skamsen men tyst kom sköterskan ut högröd om kinderna. Jag tyckte hon var en bra husmor.

Det hände även sorgliga saker. Dödsfall. Det var med mycket stor vördnad och respekt vi tog hand om den döda. Jag minns allt så fint och lugnt med tvättning, rakning, kamning, den vita skjortan med hög hals och slutligen de speciella lakanen med svarta kors i hörnen. På bordet en vit spetsduk ett tänd ljus och den svarta psalmboken. Så fint för de anhöriga. När det var dags för hämtning så tog vaktmästeriet vid. Det hände ibland att hämtning skedde på kvällstid och ingen vaktmästare fanns tillgänglig då fick vi biträden föra den döde på rullbår ut i lasarettsparken nerför stigen till "likboa". Ve och fasa vad läskigt det var att gå in boden i mörkret. Den låg vackert med stora cypresser runt om. (träden finns kvar än idag)

Vid midsommartid tog vi ett rullbord med oss gick över grusparkeringen uppför Hultvägen till trädgårdsmästare Ek. Bordet lastade fullt med allsköns blomster som sedan sattes i vaser på bord och i alla vrår. Det kunde verkligen smyckas på lasarettet. Julen glömmer man aldrig. Julpyntet i filmen "Fanny och Alexander" är ett skämt i jämförelse med lasarettets jular. På patientrummen tändes levande adventsljus varje morgon i björkstockar med hål för fyra ljus som efter år redan var ganska nedbrända. Tänker med fasa på hur lätt hade det inte varit att elda upp hela byggnaden.

Att arbeta en julaftonsmorgon var nästan en ren fröjd. Marschaller och jullyktoer lyste upp gården utanför trapphuset. Ljus på alla trappsteg. Alla bjöds på julkaffe i matsalen med allt som där tillhör minst sju sorters kakor allt bakat av köksorna. Läkare och sköterskor var högtidsklädda. Sköterskorna hade s.k. "frack". Svarta klänningar med massor av små klädda knappor och stråveck även veckade hakband till mössan.

Med jämna mellanrum hölls gudstjänst på någon av vårdavdelningarna. Stolar bars ut i korridoren och längst bort mot balkongdörren stod prästen (ofta prosten). Många patienter gick villigt ut men en del minns jag blev mer eller mindre tvingade och blev man som personal satt att vara med så gällde det att sträcka på sig.

På borggården stod flaggstången som vaktmästeriet skötte duktigt på allmänna flaggdagar. Påstås att det inte går att odla violer i Flen men flaggstången var omgiven av en frodig violodling som vi plockade in stora buketter av när vi smyckade på svenska flaggans dag (numera Nationaldagen).

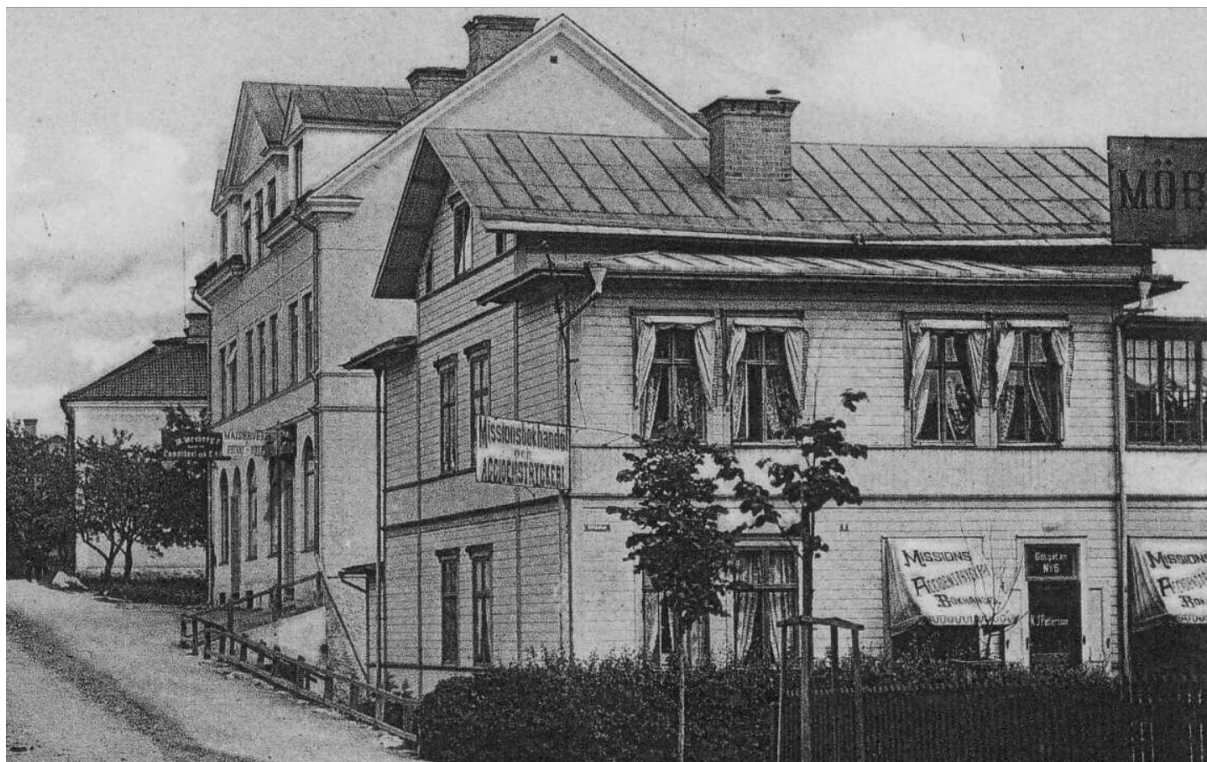
Det går at skriva hyllmeter om denna inrättning med vårdavdelningar, op-avdelning, BB, laboratorium, röntgen, mottagning, apotek, kök, vaktmästeri, bad/intagsavdelning, ambulans, elevrum, sidobyggnader, maskinist, eldare, osv, osv. som sköttes mer eller mindre av en syssloman, en husmor och ett "lönebiträde" så fint liggande i hjärtat av Sörmland.

För mig finns bara ett ord jag känner för allt och alla på lasarettet.... RESPEKT.

Vallinska bokhandeln *skrivet av Hulda Wahlström*

1888 Öppnade missionär Karl Johan Pettersson från Arboga en bokhandel i hörnet Drottninggatan/Götgatan.

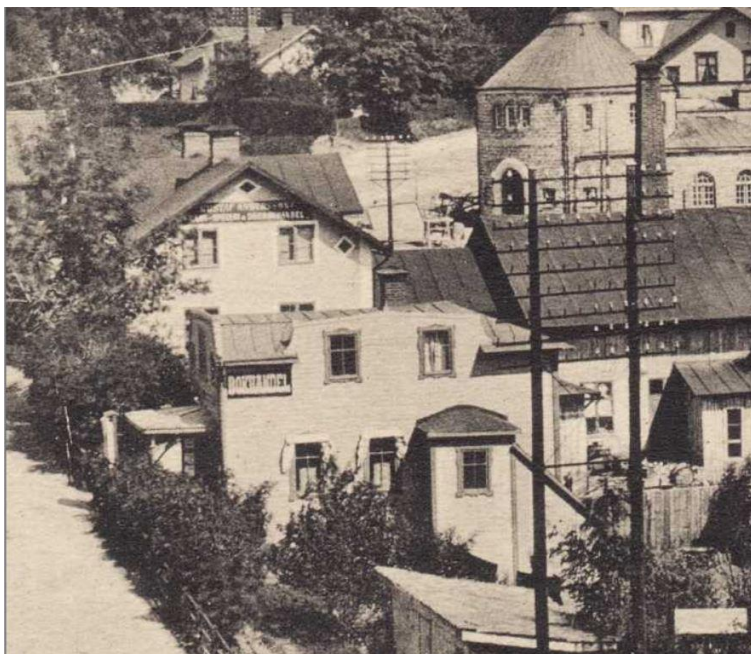
1907 övertogs bokhandeln av tidningen Södermanlands Nyheter.

Handelsföreståndare Johan Albert Wallin född 1876 i Vingåker kom 1904 från Stockholm.

Albert startar en bokhandel i huset Karlsro som låg på Södra Järnvägsgatan 3.

År 1910 gifter sig Albert med Marta Sabina Gustafsson född 1879 i Nyköping.

Familjen består även av dottern Märta Svanhild, som senare blir Apotekare här i Flen.

Albert var föreståndare för bokhandeln samtidigt som han arbetar som Journalist för tidningen Södermanlands Nyheter.

1925 tar Albert Wallin över Missionsbokhandeln, vid samma tillfälle så slår han ihop sin bokhandel och Missionsbokhandeln.

Han flyttar nu till Drottninggatan 1 och bokhandeln får namnet Vallinska bokhandeln.

Bokhandeln överläts senare till fröken Ellen Andersson.

Efter Ellen tog Peter Horndal över, som i sin tur överläter till sonen Nils, som driver den fram till sista december år 2017.

Caroline och Torbjörn Lindh tar då över och har bokhandeln fram till nedläggningen år 2019.

Violen från Flen

År 1942. Beredskap och krigstid. På Snälltåget mellan Uppsala och Stockholm möts en ung flicka och en orakad vice korpral. De delar kupé. Flickans namn är Carin Österholm, hon är bokhandelsbiträde. Korpralen Ulf Peder Olrog är även "vissnickrare". De hamnar i en lång och livlig diskussion om litterära skrifter. En tid senare så hörs visan på radio.

*Det står en vacker flicka i en bokhandel i Flen och drömmer ibland böcker så allen.
Där finns till salu smått och gott, mest papper och kuvert,
men ändå annonserar man så här:*

*Köp en Hjalmar Gullberg eller Vilhelm Moberg
men köp den av violen ifrån Flen. All bildning och kultur
verkligt rara djur får ni av violen från Flen.
Äventyr och sagor finns uti vårt lager där sånggudinnan
går på lätta ben.
Prosa och lyrik kanske romantik får ni av violen från Flen.*

*När ortens unga glöpar går på jakt så verkar de municipalsamhälls-jeunesse-dorée.
Och frågar de violen om hon vill gå med dem ut, så rodnar hon och svarar så till slut:*

*Allt kan ni begära av det litterära ja, allting på parnassens fenomen
men praktisk romantik eller erotik finns ej hos violen från Flen.
Tag istället för er av små bokprimörer tag småvarmt från den Bonnierska buffén.
Bildning och kultur verkligt rara djur, får ni av violen från Flen.*

AMAZON. En tillbakablick. Skrivet av Hasse Ljungkvist

Här syns Amazon någon månad innan invigningen 1962. Som synes ska Volvo Bilkompaniet flytta in i lokalerna längst ner. Nu inleds en era som skulle göra Amazon till en välkänd träffpunkt under många år. Premiärkvällen står Arne Domnèrus orkester på scenen och lockar 1400 danssugna. Festligt, folkligt, fullsatt. Så här fortsätter det och premiäråret har Amazon 25 375 besökare. Under resten av 60-talet går Amazon bra men mot slutet av decenniet har bl.a. diskoteksvågen kommit och besökssiffrorna går ner. Sommaren 1970 står det klart att Folkets hus och parker är ordentligt skuldtunga. De kan inte betala tillbaka ett lån till Flen på 250 000 och har en total skuld på 1 153 893 kronor. Lösningen blir att Flen köper Amazon och hyr ut verksamheten. I november samma år ses stadens övertagande som klart, kostnaden är 1 022 000 kronor.

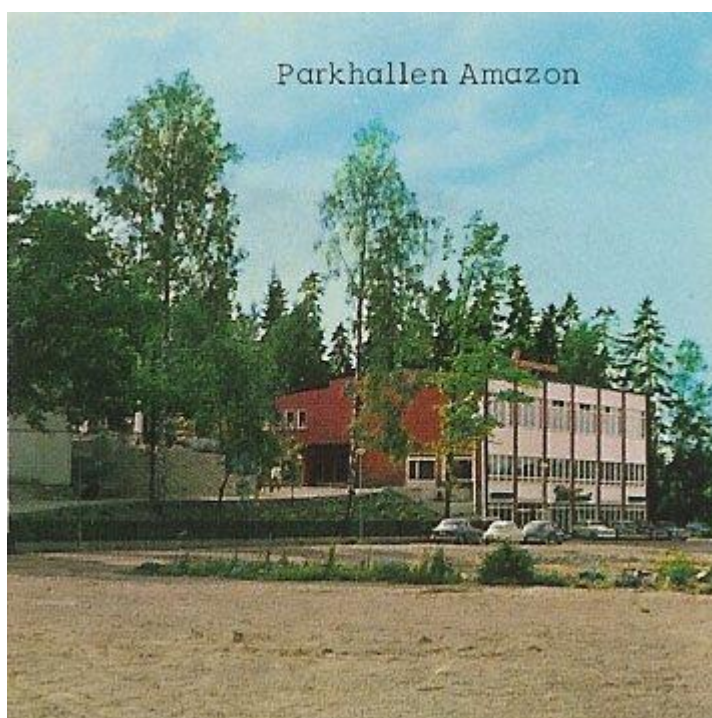
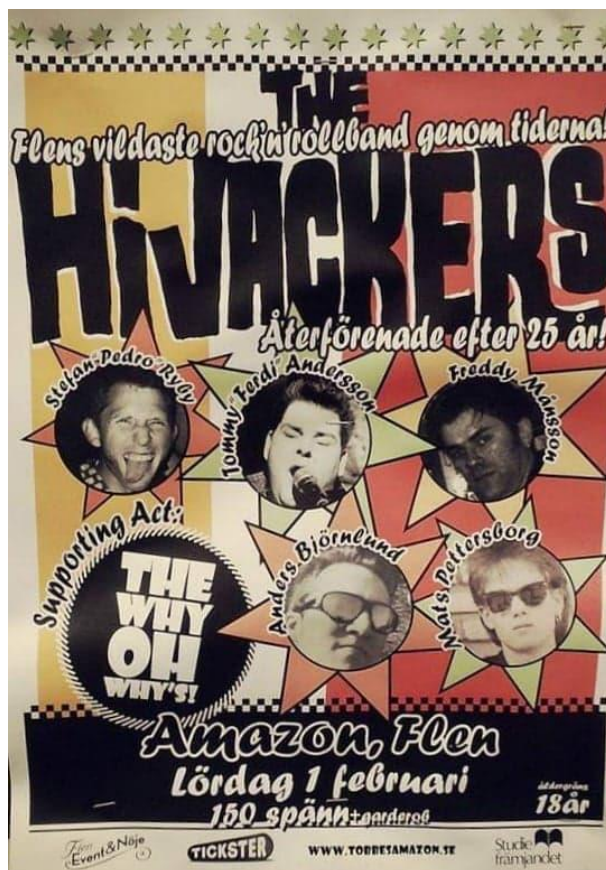
När tioårsfirandet närmar sig i november 1971 flödar optimismen när Flens Folkets Hus håller årsmöte och berättar att danspubliken fortsätter öka och driftskalkylen från tio år tidigare har vida överträffats. Medeltalet ligger på 673 personer per danskväll, prognosen var på 500. De tio åren av dansfester ska firas stort och bokningar inför året inkluderar Cool Candys, Sten & Stanley, Flamingokvintetten, Curt Görans och Monotones.

Det är tydligt att satsningen på Amazon var i rätt riktning och att Amazon blivit ett begrepp som gett Flen mycket bra PR under de tio åren det funnits. Till säsongpremiären 1972 gör man en rad upprustningar invändigt. Taket över dansgolvet sänks med 80 centimeter, en ny takbelysning med färgväxlare sätts in, heltäckande matta och gardiner, en nedsänkt scen och ny ventilation är också på plats. Det visar sig att säsongen -72 blir en succé.

Under säsongen har man 44 danstillfällen och 32 606 gäster. Snittet 741 är det näst högsta som redovisats under de elva säsonger som det dansats på Amazon. Jubileumssäsongen året före är allra bäst med 760 i snitt.

I mars 1973 står Flamingokvintetten på scen och publikkaoset är ett faktum. 1 000 personer var på dansgolvet och lika många köade fortfarande utanför, men många fick alltså vända hemåt utan att ha fått se sina idoler. Under 70-talet startade också supédanserna som visade sig bli en succé och då hade Torbjörn Fredriksson engagerats som kock. Han tog sen över verksamheten och satte sin prägel på "Tobbes Amazon". Äpplet faller som bekant inte långt från päronträdet och sonen Tom tog över 2010. Under hans tid fortsatte supédanserna men han startade också ungdomsdisco och bokade konserter.

Eran Fredriksson tog slut 2014 och idag huserar Flens Världsorkester och The Culture House på Amazon.

The times they are a- changin, som Bob Dylan sjöng.

Kyrkogårdens historia. *Skrivet av Christer Uddin*

Det utseende som våra kyrkogårdar och begravningsplatser har idag speglar samhällets syn på död och begravning under flera hundra år. Kyrkogårdarna är som en öppna historiska arkiv. Hit har alla tillträde, och här finns ett botaniskt, arkitektoniskt, religiöst och etnologiskt kulturarv. (Ur svenska kyrkans beskrivning av våra kyrkogårdar).

Flens Kyrkogård är inget undantag hur den sett ut i gamla tider. När vi nu ser på dagens kyrkogård en otrolig vacker sådan är det svårt att förstå hur det har sett ut ur ett historiskt perspektiv.

Vid medeltiden (ca år 400 – 1400), så ville man begrava de döda så nära bosättningen som möjligt, för att sedan gravsätta intill kyrkorna. Då var kyrkogården väldigt enkel i sin utformning, inga träd men gräsbevuxen och någon form av inhägnad för att skilja marken från vigd jord och ovigd d:o. De mest besuttna begravdes inne i kyrkan eller i nära anslutning. Gravplatserna märktes ut med hållar eller kors av sten. Fattiga människor fick en liten gravkulle och i bästa fall ett träkors. Norra delen av kyrkogården ansågs vara den sämsta där oftast brottslingar begravdes. Ännu sämre var utanför kyrkogården i den ovigda jorden, där begravdes odöpta, de som tagit sitt liv och de som avrättats.

Under reformationen började kyrkobyggnader och kyrkogårdarna förfalla då dessa drogs in till staten, murar revs, gravstenar togs bort allt för att användas på annat håll. Ett förmaningsbrev utgick från Gustav Vasa där han fastslog att gravplatserna icke fick vanhelgas av kreatur. Vi vet inte om det efterföljdes för långt in på 1880-talet så var en av klockarens uppgift att hålla betesdjur på kyrkogården.

Så under 1700-talet utgick ett påbud att utestänga djuren från kyrkogården och bygga murar i början på 1800-talet förbjöds också begravningar inne i kyrkan.

I slutet på 1700-talet började begravningsplatser anläggas med planlösning för kvarter, gångsystem och planteringar. Gravplatser kunde köpas men det fanns även kostnadsfria platser. I det senare begravdes människor i den takt de dog vilket innebar att makar icke fick ligga bredvid varandra.

Under 1800 talet börjar man se hur gravstenar gör sitt intåg, först ut var förstas de välbärgade med stora påkostade gravstenar när det gäller material och bearbetning. Vilket så småningom leder till att övriga delar av befolkningen följer efter.

Med tiden kom kremationen då urngravplatser kräver mindre yta. Andra gravsätt är minneslundar, asklundar eller askgravlundar. Även begravningsplatser från andra religioner än kristna ha tillskapats.

Att gå på en kyrkogård är som att sitta inne i kyrkan väldigt roligande. Om tid finnes. Läs på gravstenarna speciellt då de beskriver med ett ord vad den avlidne hade för sysselsättning under sin levnad. Några exempel från Flens Kyrkogård: Handlanden, Lantbrukaren, Polisuppsyningsman, Stationskarl, Folkskollärare, Greve och Kyrkvaktmästare, listan kan göras betydligt längre. Man kan fråga sig om kyrkvaktmästare var ett yrke eller en bisyssla eller ett förtroendeuppdrag. Tittar man närmare på personen så var han bonde. Det var viktigare för allmänheten att få kunskap om att denna person faktiskt innehade en sådan position inom kyrkan. Mycket historia finns på Flens Kyrkogård om man tar sig tid att vandra omkring på denna underbara plats.

Flens Kyrka *Skrivet av Christer Uddin*

Ett bygge från 1200-talet men då bestod kyrkan av ett enda långkor.

I kyrkan finns en dopfunt daterad från 1100-talet, varför man tror att här har stått en träkyrka.

Stenhammars ägare har stått för mycket, både exteriört och interiört.

Bl.a. 1746 revs den gamla medeltida sakristian och ersattes av en ny Murarlöner och material bekostades av Ebba Charlotta Douglas på Stenhammar, enligt god tradition så skulle bönderna forsla fram materialet, vilket de gjorde, men när grevinnan ville fortsätta renoveringen av kyrkan så vägrade bönderna för att tiderna varit svåra och Sverige befann sig i krig (ryska kriget 1741–1743), de vägrade därför bl.a. soldaters lejande till kriget.

Kyrkan fick en ny predikstol som står där, skänktes 1664 av fru Brita Ribbing. Rosenhane på Stenhammar. Predikstolen sågs som ett tack till kyrkan för att koret fick iordningsställas. Utgrävningen av gravkoret kostade fru Ribbing ca 2000 Rd, vilket var en ansevärd summa på den tiden.

Orgel skänktes 1842 av herrskapet på Stenhammar, von Kraemers. Orgeln har byggts om vid tre olika tillfällen senare.

Hösten 1822 blev kyrkan bestulen på alla silverföremål. Senare har brukspatron Söderberg på Stenhammar skänkt nya nattvardskärl. Församlingen äger också två brudkronor från 1911 och 1950-talet.

Målningar finns det gott om, det var en Nils i Tunatorp Hyltinge som man tror målade det som är på kyrkans östra vägg bland annat det Rosenhanska vapnet, varför man tror att dessa målningar av denna Mäster Nils bekostades av Rosenhane på Stenhammar. Nils i

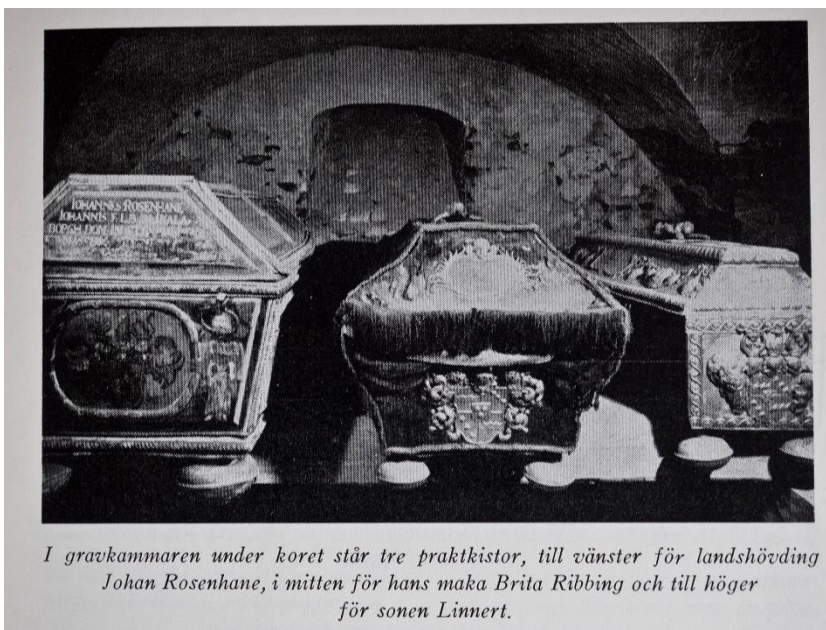
Tunatorp var en sörmländsk målare som dekorerat många kyrkor runt om i Södermanland. Bl.a. målade han en stor timmersal vid hemmanet Tova vid Ripsa. Tovastugan flyttades 1951 till Nyköping. Nils arbetade mycket med träsnitt och kopparstick.

Tornet i väster bekostades av Falkenberg på Stenhammar.

Det finns en bild av kyrkan från 1685 där det ena tornen finns med, Gabriel Falkenberg såg till 1795 – 98 att kyrkan fick ett klocktorn då den tidigare klockan spruckit pga. för hård ringning då det ringdes från en klockstapel, ”den som ringde ovåligt skulle sättas i straffstocken” viket var ett straffredskap där den skyldige fick sitta helst på kyrkbacken där alla kunde se personen. Kyrkogångsplikten avskaffades 1809.

Kyrkan äger 2 klockor, den äldsta är från 1718 en gåva från Stenhammar. Den andra köptes in av församlingen 1807.

I kyrkans mittgång ligger två bondegravar med årtalen 1670 resp. 1724. Under högkoret ligger Rosenkanska gravkoret som Brita Ribbing lät iordningställa när hennes man gick bort 1661 och flyttades från sin grav i Linköping till familjens gravkor i Flens Kyrka.

I gravkammaren under koret står tre praktkistor, till vänster för landshövding Johan Rosenhane, i mitten för hans maka Brita Ribbing och till höger för sonen Linnert.

Rosenhanska koret: För er som gått i mittgången i kyrkan och framåt altaret har kanske märkt att det hårda golvet förändrats till något mjukare underlag. Det är nämligen luckan och trappen som leder ner till det Rosenhanska koret som Johan Rosehanes fru Brita Ribbing lät uppföra efter makens död 1661. 1664 lär det ha byggts ett årtal som finns på en bjälke. Eftersom gravkoret ej var färdigt vid Johans död begravdes han först i Linköpings Domkyrka och sedan när koret var klart flyttades han till Flens Kyrka, i koret ligger också hans hustru Brita Ribbing som enligt inskription på kistan dog 1685 och begravd 1689. I gravkoret ligger också det äldsta barnet, det 18 årige barnet Linnert som dog i Paris 1674. Dessutom finns där ett par namnlösa kistor och några träaskar troligen kistor för dödfödda barn. Med tanke på att paret hade 6 barn alla dog i tidig ålder, kan det vara deras kistor (ej

belagt, kanske med DNA teknik) mitt eget tillägg.

Flens kyrka år 1896. Sockenstugan och magasinet som syns till vänster revs år 1919.

Lite från Flens Kyrkogård av Christer Uddin

Går man och tittar på gravstenarna vid kyrkogården finns där olika format och inskriptioner på stenarna framförallt vad folk har arbetat med viket vi har tappat bort under årens lopp. Att gå runt på kyrkogården är också att vandra genom historien. Här kommer några stenar:

Handlanden G.E Hasselgren är född i Stavsjö, avlider 1897-11-03 och begravs på Flens Kyrkogård och man kan se på stenen att där i graven finns även sonen Reuben som blir knappt ett år gammal. Det går också att se att den äldre avlidna varit handlare och då väcks nyfikenheten var han bedrivit sin handel. Boendet var vid Edsberg och Eksjö. Vid Edsberg (S: a Kungsgatan 30), har det varit affärsverksamhet så det är möjligt att det var där affärsverksamheten bedrevs.

När G.E (Gustaf Evald) Hasselgren flyttar hemifrån i unga år så börjar han som servitör på Stavsjö Bruk, för att sedan avresa till Nord Amerika. Vid återkomsten kom han till Flen där han vistades till sin död.

Kyrkvärden Jonas Larsson, var född vid Öja, 1824 3/10, där fadern var bonde. Jonas har bott vid Öja i hela sitt liv och gifte sig med Anna Charlotta född i Mellösa 1830. Var brukare åt annans hemman. Han avlider 1916-08-12, hon 1920-02-01.

Vad som drar till sig blicken när man ser denna gravsten är att han är kyrkvård, då inställer sig frågan om kyrkvård är ett yrke eller ett förtroendeuppdrag samtidigt som han är brukare. Vad som också ser lite märkligt ut är ordet "familjegrav", brukar endast stå ett namn på stenen, vilket gör att man får ta reda på vilka som ligger i graven, i detta

fall är det de som står antecknade på stenen." Ty jag lever i skolen och leva". Dessa ord var det som bland annat fick denna stens uppmärksamhet, plus det att det står en kvinnas namn överst, då funderar man varför. Det brukar alltid vara ett mansnamn överst. Likaså i denna familjegrav finns två andra som ej har sina namn på gravstenen.

Översta namnet på stenen är **Anna Sofia Andersson** född 1843-12-25 i St. Malm, avlider 1912-02-06. Maken Anders Gustaf Andersson född 1846-11-07 i Lerbo, avlider 1927-02-07. Dessutom står barnens namn med på stenen till denna familjegrav. Vid makarnas död bor de vid Tidaholm (Norra Järnväggsgatan 14).

Familjegrav för Polisuppsyningsmannen, (chef), **Lars Hansson**, född 18340520 i Skurup, Skåne. På grund av sitt arbete flyttade han omkring och hamnar i Flen, gifter sig med Sofia Charlotta Hansson född 18360419 i Stockholms Stad. Båda ligger i graven plus tre ytterligare personer. Lars Hansson går bort 19100225, hans hustru Sofia Charlotta Hansson avlider 19251124. Vid makarnas bortgång bodde de vid Sofielund. (Norra Kungsgatan 9).

Lantbrukaren Erik Viktor Eriksson född 18380714 i Gryt E-län, hans hustru Helena Charlotta f. Svensson 18410209. Erik Viktor avlider 19090401 på Flens Lasarett av akut lunginflammation, var då skriven och lantbrukare vid Ekskogen i Vadsbro. När hans maka blev änka flyttade hon till Bärsta Storgård i Stigtomta där hon avlider 19131003. Makarna gifte sig 18601010. Den ståtliga gravstenen där makarna ligger är också gravsten för ytterligare tre personer som ligger i graven.

En gravsten som sticker ut lite pga. sin form är Stationskarlen **E.J. Eriksson familjegrav**. Denna Eriksson föddes i Follkärna socken i Kopparbergs län, Dalarna 18540423. Stenen säger inte så mycket men i graven ligger hustrun Anna Kristina Jansdotter från Himmeta, Västmanland, född 18570701, gift 18771201. Avlider 19151024. Sonen Karl Johan Arvid finns också i graven. Erik Johan Eriksson går ur tiden 19091204, makarna bor då i Hamra.

En grav som många Flensbor känner igen är Folkskolläraren Johan Arvid Nerbo född 18970314 i Södra Ljunga, Kronobergs län, avlider 19850417, då med adressen Storgatan 38. Hustrun Lydia Anina Maria Född 19020608 i Södra Ljunga, Kronobergs län, avlider 19880504, då med adressen Norra Kungsgatan 16. Makarna gifte sig 19300419.

Det finns många vackra stenar att skriva om, de redovisade är endast ett axplock som finns på denna vackra kyrkogård.

Mina drömmars stad. Skrivet av Hasse Ljungkvist

Jag drömde att jag gick ut för att handla lite kläder. Och vet ni vad som hände? Jag svävade ut över en stad där det fanns ett överflöd av butiker; det fanns något för de stora och något för de små, och även för damer fanns det nåt att titta på. Det var Sundbergs här och det var de

Wouls där och Pettersson i Lagerboden skyltade med Algots. Och som inte det skulle räcka fanns Boråsboden och Barngarderoben. Nej, jag ljuger inte. Och om man var

sportintresserad? Inga problem, det fanns tre sportaffärer att välja på och alla hade en slang för pumpning av cyklar utanför. Ja, sen gick

jag in på Högbergs och tog en fika, och på andra sidan Drottninggatan slank redaktör Kvist, proper i klädsam fluga, in på EK:s redaktion. Men jag hade lika gärna kunnat fika på Flensbagarn, Sjökvist eller Reibergs som sedermera blev Konditori Violen. Vilket överflöd! Och plötsligt hörs ljudet av

en lätt skrittande häst när Sill-Bengt kommer på Norra Järnvägsgatan med ett lass från godsmagasinet. Ja, ni ser ju att jag bara drömmer. Annat flimrade också förbi i snabba scenförändringar; jag skymtade två järnhandlare och två skoaffärer. Rätt som det var hamnade jag på Konsumbaren där Lill-Eskil och Kalle Sörtorp satt och var osams och där det bjöds på dagens rätt som var pölsa med rödbetor och stekt ägg eller kokt torsk med äggsås.

Men nu var det bara en dröm och om vi återvänder till verkligheten och dagens Flen så har vi den senaste tiden sett många förändringar när det gäller handeln. Två centrala affärer har lagt ner verksamheten, det gäller Vallinska bokhandeln, en affär som funnits "i alla tider" och Audio Video, och gjort den redan glesa centrumhandeln ännu

tunnare. Å andra sidan är ett nytt köpcentrum på väg att formas. Det gäller området runt Willys som begåvats med två nya affärer, Jem&Fix och Jysk.

Låt oss nu stanna upp och i tankarna flytta oss 60 år tillbaka i tiden och söka minnas den stad som var. Jag missar säkert något men jag gör ett försök.

Vi skriver 1959 och vi står på den nya bron, över järnvägen, som nyss har invigts och blickar ner mot speceriaffären Gustav Andersson och Sagabiografen som snart ska rivas och ge plats för ett nytt hus med lägenheter och affärer. I centrumhuset till vänster ser vi Konsumbaren med sin lilla uteveranda och tvärs över gatan Runda Banken. Vi vänder oss och blickar upp längs N:a

Kungsgatan som inte bara är en genomfart, det är också en affärsgata. På höger sida har vi en tvåvåningsbyggnad som är ganska sliten och granne med den brandtomt som står öde sen kvarnbranden för tio år sen. Här hittar vi herrfrisören Malmkvist och jämte honom finns Ehrfeldts tobaksaffär. I första huset på andra sidan gatan huserar Asta Gustavsson med dammode, Oscaria och Spångbergs Ur&Optik. Sugan på herrkläder? Inga problem, vi korsar gatan och slinker in hos De Wouls där den gladlynte Arne de Woul står till tjänst. I det huset

har tidigare funnits en bank. Vi går över gatan igen och stöter på Astrids Garn i hörnet mot N:a Järnvägsgatan och i samma hus Flens Färg, Flensbagarn och en hattaffär. Sen följer en mindre träbyggnad lite inskjuten från gatan och där finner vi urmakaren Ossian

TARTAN till Julen

beställer Ni bäst hos oss.

*
Gott SMÅBRÖD, CHOKLAD, KROKAN — och andra julgotter i stort urval.

Sjöqvists Konditori
Tel. 250. FLEN. Tel. 250.

Johansson och Flens Elservice. Nästa hus är det klassiska Lillieströmshuset med sin hörna. Där finns förutom Rydéns Färg också Tages Foto på hörnan där tidigare Lillieströms med textilier och damkläder fanns. Runt hörnet ner på Drottninggatan finns Paul Erikssons speceriaffär, Slakteriföreningen, där jag senare en minnesvärd sommar jobbade som springschas, och Vallinska bokhandeln, där innehavaren Per Horndahl i folkmun kallas Horn-Per. Om vi återvänder till N:a Kungsgatan så följer efter De Wouls en byggnad som ligger i ensamt majestät en bit upp från gatan. Det är apoteket med sin pampiga dubbeltrappa som inte är speciellt handikappvänlig. Granne med apoteket ligger en stor byggnad med bosättningsaffär, blomsterhandel och en bank. Där skedde så vitt det är bekant det första bankrånet i Flen och rånaren flydde på cykel ut mot Brogetorp där han återfanns uppklädd i ett träd. Det sägs att rånbytet aldrig hittades.

Chic, charmant

I klänning från **ANNAS**

Vi kan nu visa Er allt det vackra och chika i senaste klänningsmode.

BLUSAR finnas i moderna modeller och utsökta färger.

Välkomna!

Annas
Centrum, FLEN. Tel. 227.

Åter på Drottninggatan som väl får sägas vara den stora affärsgatan och här ligger på höger sida ett hus som står kvar efter rivningsvågen. Där finns en musikaffär och tidningen Flens Dagblad, som är en avläggare till

Katrineholmskuriren och redaktören heter Sandström, sen kommer Boråsboden och Flens Radioaffär där man kan se innehavarens pekingseser

ligga i fönstret och beskåda folkvimlet. Här ligger också en herrfrisör inklämd. I samma hus ligger också E-kurirens redaktion där Ernst Kvist kan höras knattrande på skrivmaskinen när vi tidningsbud på eftermiddagen kommer för att köra ut dagens tidning. Tekla Lindbloms Tobaksaffär och klädbutiken Lagerboden i samma byggnad har också många kunder. På andra sidan gatan ser vi en byggnad som inhyser några av Flens populäraste butiker. Vi kan

börja med Söderbergs Skor och sen går vi ner till nästa i raden som är Basaren som har två ingångar, en till alla barns favoritavdelning med allt från dockor till Dinky Toysbilar, och en annan för en vuxen kundkrets. Har man tröttnat efter alla butiksbesök kan det väl passa att slinka in på en annan institution i Flen,

Högbergs konditori som är en klassiks träffpunkt med insuttna soffor och gamla veckotidningar och, förstås, goda bakverk. Granne med Högbergs ligger Fisk-Lisa där Anna-Lisa Plogbäck huserar med sin syster. I det sista huset före korsningen med Götgatan återfinns en hattaffär. Om vi korsar Götgatan finner vi Asplunds järnhandel med stora skyltfönster som varje julskyltning står med en förstklassig elektrisk modelljärnväg som får våra ögon att tindra. Innan

Drottninggatan når torget stöter vi på Konsums varuhus som i två plan kan förse oss med både livsmedel och klädmanufaktur. På andra sidan gatan har vi en hemslöjdsaffär och. Sen som vi säger i dagligt tal finns Nils Larssons Blomsterhandel på samma sida. Denne Larsson levererar blommor inte bara inom Flen, han har bud så långt som till Stockholm. En gång när han levererat blommor dit hamnade han vid Slussen

på hemvägen och den karusellen blev lite för mycket för honom. När han kört några varv utan att komma ut tröt tålamodet och han stannade bilen, klev ur och utropade: Kan ingen jävel hjälpa mig, jag är från Flen.

Vi lämnar Drottninggatan och återgå till Götgatan. Här finns Olofssons Möbler på norra sidan och söder om Drottninggatan finns Wessmans Foto och Postens stora byggnad. På andra sidan gatan har en stor fastighet växt upp efter Fridhem som brann ner en kall vinternatt 1941, en brand som skördade två liv. Här finns Sundbergs herrekipering och Sjökvists konditori med uteservering på baksidan. Nu har vi nått fram till N:a Järnvägsgatan och på järnvägssidan tronar Flens Järnhandel med en stor gård med lagerbyggnader. Mittemot järnhandeln kan vi besöka Bergströms Cykel&Sport i en byggnad som också hyser Boråsboden och Sparbanken. Bankens skyltfönster är populärt vid julskyltningen då det visas film. Nu har vi snar nått upp till N:a Kungsgatan och cirkeln är slut. Det finns affärer också på södra sidan om bron, men det får bli en annan historia.

Möbler
med trivsel

A.-B.
S. OLOFSSONS
MÖBELAFFÄR
FLEN. — Tel. 100.

Låt Olofssons
hjälpa Er med heminredningsfrågorna.

Låt Olofssons
demonstrera någon liten kompletteringsmöbel som blir hela familjens gåva.

— Möbler som skapar hemtrevnad. —

RADIO

RADIOLA — DUX — ASEA
m. fl. ledande märken.
Fullständig service.
EL. ARMATUR i stor sortering.

FLENS RADIOAFFÄR
Telefon 447.

Den chica, moderna

HATTEN och skinnbaretten

finner Ni hos oss. — HANDSKAR - LÖSA SKINN
m. m. — KÖRSNÄRSARBETEN

SEWERINS MODE, Flen. Tel. 49

FLENS KEMISKA **TVÄTT & PRESS** **Mitt i sta'n**

Invid busstationen och nära järnvägsstationen, ligger vår butik o. fabrik.

Skall Ni ha frack eller vanlig kavaj i Jul?

Möt dock helgen i fräscha och nypressade kläder. Vårdad klädesl ger gott intryck och skänker trivsel åt sin bärare.

Vi hålla, inför de kommande helgerna, kortast möjliga leveranstider. Inlämna Edra kläder för kem. tvätt senast den 15 december och vi ha dem färdiga till jul.

Flens Kemiska Tvätt & Press
Tel. 678. FLEN. Tel. 678.

KVARTERET TISTELN *Skrivet av Gordon Grönberg*

När man ser namnen Willy, JYSK och Jem & Fix kanske man glömmer bort hur det har sett ut på detta område tidigare.

Om vi vrider tiden tillbaka får vi veta att marken tillhörde Gösta Tamm på Orresta. Han ägde nästan all mark i Flen. 1901 skänkte Tamm en del av sin mark för att bli gator och parker i Flens Municipalsamhälle, övrig mark fick arrenderas på 50 år och denna del gick ända bort till Orrestaö. Marken användes som åkermark men hade under tidigare århundranden legat under vatten, vilket resulterat i ett lämpligt lerunderlag för tillverkning av tegel. Området heter idag kvarteret Tistel. Enligt en detaljplan till 1967 var marken tillåten för industri och hantverk. 1991 ändrades detaljplanen och kvarteret delades i två delar, den övre avsett för industri och den nedre för handel.

Det första företaget blev Flens Tegelbruk som bildades formellt 1914. Redan i september 1911 började man undersöka möjligheten att bygga ett tegelbruk. Initiativtagare var Greve Wachtmeister och Hovstallmästare Gösta Tamm. 25 personer kom till ett informationsmöte, detta resulterade i att man bildade en kommitté bestående av Gösta Tamm på Orresta, inspektor Karlsson på Stenhammar, C J Magnusson och Kakelugnsmakare J.F. Andersson. Man beslutade att undersöka förutsättningarna och kartlägga var lerböremkomster kunde finnas - dessa lokaliserades till

Flensby och Öja. Vid närmre analyser var denna lera ej bra utan man prioriterade marken nära Flens Öfre och Tamms marker som han var villig att företaget skulle få utnyttja mot ersättning. Man anlidade en konsult, tegelbruksingenjör Cronquist som dels skulle undersöka lerböremkomster och även göra lönsamhetsberäkningar på projektet. Han presenterade tre alternativ för produktion, 300,000, 500,000 samt 1 000 000 "stenar". Kommittén fastande för en anläggning med produktion av 500,000 stenar.

I januari 1913 fick man möjlighet till aktieteckning, snart fanns 115 personer som hade tecknat aktier för totalt 50 tkr som var målsättningen. Gösta Tamm var den största aktieägaren. Man arbetade intensivt och i maj 1913 anställdes tegelmästaren O Nilsson från Valla tegelbruk för att leda igångsättningen. Lönen blev 125 kr/månad.

Man utsåg kakelugnsmakare J F Andersson till verkställande direktör. Lönen blev 50 kr /månad, då han endast skulle arbeta deltid. Dessutom skulle han få ersättning för skrivhjälp som uppgick till 100 kr/år.

I maj tog man in anbud för att bygga tegelbruket, vinnande anbud för virket blev 13 560 kr och för själva arbetskostnaden blev det 15 800 kr.

Kommittén fortsatte sitt arbete, formellt bildade man Flens Tegelbruk på en bolagsstämma 13/1 1914. med följande styrelse:

Greve Wilhelm Wachtmeister, Hornsund (ordförande), kakelugnsmakare J.F. Andersson, Flen (VD), hovstallmästare Gösta Tamm, Malstanäs, vagnmakare Helmer Karlsson, Flen och

handlare A.H. Ericsson. Alla dessa herrar tillhörde bland de framträdande personerna i Flen, med bl.a. många kommunala uppdrag.

Tegel var ett viktigt byggnadsmaterial i början av 1900 talet och det fanns över 500 tegelbruk i Sverige. Murtegel behövdes och tillgång till lera fanns vid Bolmängskärret, utefter nuvarande Bolmängsgatan som tidigare hette Kärrgatan. Ett litet spår anlades ut mot Bolmängen och på hästdragna vagnar fraktades leran till bruket. Hästar inhyrdes från gårdarna i närheten. I en notering i ett protokoll står det att transporten skedde av "en 15 årig gosse med vagn för 60 öre per timme". Från järnvägsstationen Flens Öfre lades ett spår ut så att leveranser lätt skulle sändas med järnväg.

Under 1920-talet hade bruket kommit igång ordentligt. Man sysselsatte 20-talet personer. Den budgeterade produktionskapaciteten på 500,000 stenar verkar blivit realistisk då man under 1922 tillverkat totalt 585,000 "stenar" varav Murtegel 229,000, Taktegel 134,000 och Rör 222,000. Om vi hoppar något årtionde framåt var produktionen upp över 1 miljon "stenar". Omsättningen var ca 150 tkr. Under 40 talet var man uppe i 2 miljoner stenar med samma personalstyrka. Tillverkningen var dock väldigt väderkänslig. Lera kunde inte grävas upp förrän tjälen gått ut jorden i mars/april och fortsatte till oktober. Regniga sommar försvårade upptagning och gjorde även att färdiga tegelprodukter ej kunde torka.

Hela området var fullt av öppna gropar som irriterade de kringboende och bl.a. Lasarettets direktion klagade i ett brev över att groparna förorsakade lukt, myggor och råttor.

Under 1950-talet då taktegel dominerade tillverkningen började leran vid Bolmängen att

tryta. Man hade tidigare trott att leran skulle räcka långt in på 60 talet. Nya fyndigheter hade man visserligen hittat vid Orrestaö området som kunde räcka en kortare tid. Emellertid hade behovet av mark för bostäder ökat och Kommunen hade synpunkter på nya lertäkter. Detta sammantaget gjorde att företaget bedömde att det bästa var att avveckla verksamheten under ordnade former och man beslutade detta under 1957. Alla skulder betalades och aktieägarna fick tillbaka avsevärt mer än vad de hade investerat.

I och med detta fick området stå outnyttjat till 70 talet då nya vindar började blåsa då KEFA etablerade sig på området

Färgfabriken Dorch Bäcksin AB var en gammal väletablerad färgtillverkare som startade 1889 i Göteborg och hade 200 anställda. Beckers som var en större konkurrent köpte upp Bäcksin år 1964. Drev det sen till 1971 då det avvecklades och produktionen flyttades till Lövholmen i Stockholm. Industrifärgerna flyttades till Beckers Märsta. Konstnärsfärgerna hade kommit till Göteborg 2 år tidigare och passade inte in i produktionsprocesserna

När Beckers skulle lägga ner sin färgfabrik i Göteborg 1970 som var inriktad på konstnärsfärger fick laboratoriechefen Kurt Larsson som arbetade vid Beckers i Stockholm uppdraget att hitta en legotillverkare som skulle ta över tillverkningen. Tillverkningsprocessen krävde speciella maskiner som ingen av de tillfrågade fabriker hade.

Han fick då idén att starta en egen fabrik för detta sortiment. Han förhandlade med Beckers att ta över en del av den överblivna produktionsutrustningen som var anpassad för konstnärsfärger till ett fördelaktigt pris. Beckers accepterade men ställde också krav att fabriken skulle förläggas max 10-15 mil från Stockholm, som då blev Tierp i norr och Flen i söder.

Gamla Bryggeriet

I Flen fick han ett förslag att ta över Pripps gamla bryggerilokaler vid Hantverksgatan (uppfarten till ICA parkeringen.) Lokalen var byggd i sten utan träbjälklag och var därför lämpliga för brandfarlig verksamhet. Namnet KEFA uppstod genom att kombinerade namnet **Kemiska Fabriken**.

Nya produkter utöver det existerande konstnärssortimentet blev bl.a. Beckers Brytfärger, betongspackel och även fyllning av fågelfrö för Alcro, som gjorde att Flens fåglar blev glada.

Larsson accepterade budet och i april 1971 började anpassning av lokalerna. I augusti 1971 startade produktionen och snart var man 12 anställda. Man expanderade och hade diverse lokaler runt om i stan.

Produktionschefen Per Olof Jönsson minns: - *I början av 1971 fick jag förfrågan att bli produktionschef, jag besökte Flen för första gången i april 1971. Sedan var det bara att åka till Göteborg och välja ut den produktionsutrustning som behövdes. I början av juli transporterades utrustningen till Flen. Sedan gick det åt 3 sommarveckor för mig och 2 verkstadsarbetare från Beckers i Göteborg att vara klara för produktion. Ingen personal fanns i den gamla byggnaden. När det kom bilar fick den som kunde avbryta sitt arbete och följa med till något av våra lager och hjälpa till med lossningen. När det kom kartonger fick vi bilda langarkedjor då inga truckar kunde gå in i våra lagerlokaler. När vi var nystartade hade vi ingen lageransvarig, samtidigt som befintliga lagerutrymmena var grovt underskattade. Vi fick hyra in oss i Jon Blund, Gamla apoteksbygganden, samt i ett gammalt hus vid den nuvarande kiosken Träffpunkten.*

Produktionslokalerna var inte direkt anpassade för verksamheten och produktionen fick ske i en ombyggd garagelänga där mellanväggarna revs ner och dörrarna murades igen så när som på erforderliga transportvägar.

*Flygfoto över de provisoriska lokalerna med Jon Blund i mitten.
Gamla Apoteket uppe till vänster. Mittemot Jon Blund syns "Fisk Lisas" hus.*

Det började bli trångt och Larsson hade sonderat olika platser men fastnat för tegelbruksområdet. Kommunen ville att han skulle flytta till Taljaområdet som nyss var nyetablerat. Efter mycket dividerande fick Larsson sin vilja igenom och bygget kunde starta 1974–75. När man kom till de nya lokalerna på Tegelvägen, kunde man nu modernisera maskinparken. Lagret kom nu in i direkt anslutning till produktionen och kunde hanteras med gaffeltruckar.

Nu började en dynamisk tid då man fick många nya produkter *såsom*, Beckers Färgborttagningsmedel, Hammarlack, Golvflingor, Kvistlack, Snabbspackel. Det blev också ett nytt laboratorium på den nya fabriken. Efter ett antal VD byten på grund av sjukdomar och ålder anställdes Jarl-Erik Rollen som kom från Kirsch i Nyköping. Han köpte även företaget av Larsson 1983, efter att ägt 50 % mellan 1981–1983, men Larsson behöll ägandeskapet av fastigheten. (Ett kuriosum var att Rollens son är Ola Rollen som är Vd för börsbolaget Hexagon och han sommarjobbade här på KEFA.) Vid denna tid hade man 23 anställda och ca 25 mkr i omsättning. Ett nytt produktsortiment hette Grafoterm det tillverkades vid Cirrus i Tranås som tillhörde Bonnierföretagen men passade dåligt i deras produktsortiment. KEFA fick ta över all produktionsutrustning och även den ansvarige uppfinnaren som flyttade med till Flen. Produkten kallade sedan för KEFA Therm och skulle användas för asbestsanering, mögelskydd etc. Det ironiska blev att detta produktsortiment ville Tikkurila komma över och var anledning till KEFAs avveckling. (se nedan)

Man expanderade med nya produkter och på nya marknader. Man öppnade kontor i Stockholm och i Tyskland och även export till USA samt till exotiska marknader som Japan och Australien men 1979 kom en del motgångar då de produkter man legotillverkade skulle flyttas till andra företag. Rollen säljer företaget 2002 och Billy Nilsson, som kom från

Temeto i Flen blir ny ägare tills 2012. Ny produkt som man hoppas på är kondens och mögelskydd.

2012 köps företaget av PEMCO Additives. Sedan såldes företaget till den finska företaget Tikkurila som även är ägare av Alcro- Beckers. 2016 kommer beslut att fabriken skall läggas ner då ägarkoncernen har överkapacitet i sina fabriker och behöver rationalisera. Sex anställda berörs.

Förutom KEFA som Larsson grundade, drev han ett annat företag - Instalead. Man tillverkade ett slags självhäftande blyband som man skulle klistra på fönsterrutorna så det skulle se ut som att de var blyinfattade och sedan kunde de målas med "Kefa färger". Blybanden hade tillverkats i KEFA lokalen på gamla Jon Blund tidigare, nu flyttades den produktionen till en lokal vid Warbro Kvarn.

För att öka produktionen flyttade man 1984 till en ny fabriksbyggnad där nu Willys ligger. 1992 såldes företaget till den största kunden i England och produktionen flyttades dit. Efter en tid flyttade livsmedelsaffären Rätt Pris in i de tomma lokalerna 1993. När ägaren ville avveckla butiken tog Willys över och utökade den 2010. I dag sker ytterligare en tillbyggnad.

Exempel på blyinfattade fönster

När Larsson sålde KEFA 1983 gällde försäljningen enbart bolaget. Marken behöll han och placerade det i ett separat bolag - Tistelns Förvaltnings AB som han ägde. Bolaget KEFA fick betala hyra. Han behöll ägandet tills 2016 då familjen sålde det till Favedu AB, som är ett bolag som förvaltar industrifastigheter. Det innebär att såväl JYSK, Jem & Fix och Willy hyr av detta bolag.

Källor:

Flens Tegelbruk; Styrelseprotokoll från Flens Kommunarkiv

KEFA: Materialet baserar sig främst på produktionschefen Per Olof Jönssons "Privata dagbok" om KEFA. Han var anställd 1971–2002. Ytterligare värdefull information har givits av verkstadstekniker Rune Claesson (anställd 1972-1977, 1987- 2015) samt Ann-Kristin Eriksson. dotter till Kurt Larsson

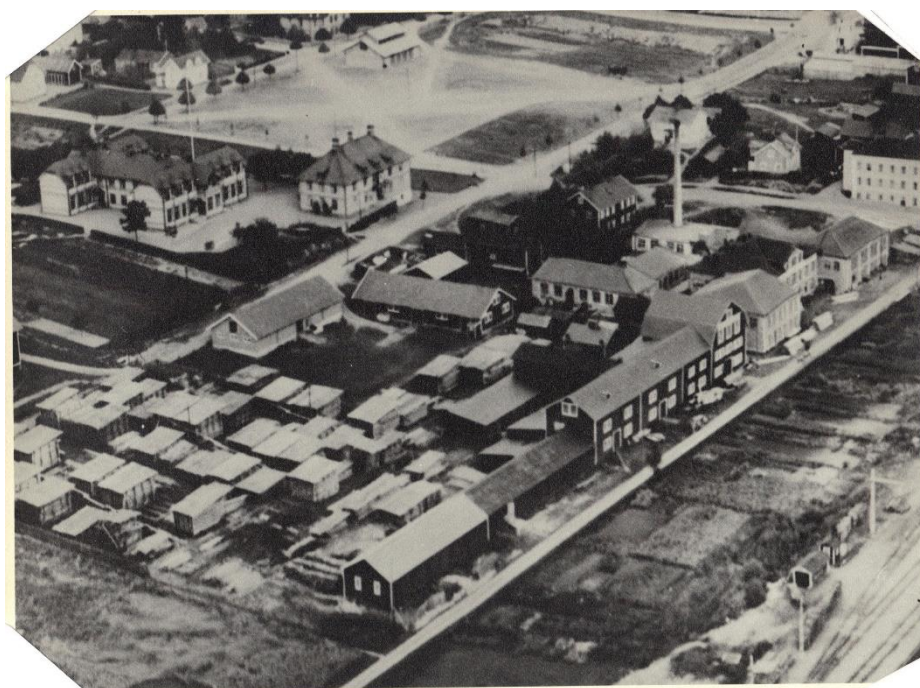
Ångsågen, Varia, Olléns och Volvo skrivet av Hulda Wahlström

När Carl Jonsson var 10 år så dog hans far. Änkan lämnades då ensam i yttersta fattigdom med 5 barn.

Det fanns en hög backe i hagen. Carl och hans mor grävde sig söderifrån in i backen, en grop som ett rum. Där skulle familjen bo i tre år. I denna fuktiga bostad blev alla sjuka, Carl drabbades värst, han hade hög feber och yrade, blev alldeles stel i kroppen av värk, och ådrog sig liggsår. Mor köpte balsam och

smorde, tog också en rakkniv och skar bort stora stycken av svallkött från ena höften. På våren blev pojken bättre, men något måste göras för den förvärkte Carl. Mor styrde upp så Carl fick komma till Bie brunn, där han hade tjänst hos en bonde. Carl stannade i 11år. Nu slog han in på byggnadssnickarens yrke. Efter inhämtade kunskaper och ett lån på 500 kronor av en drängkamrat, byggde han ett boningshus i Valla. Han sålde huset med lite förtjänst och styrde nu kosan mot Flen där han år 1891 startar en sågverksrörelse och byggnadssnickeri ihop med Hr Andersson. Man hade ungefär 15 anställda. Arbetstiden var 12 timmar per dag. Man fick 1kr/ihop snickrad kastmaskin, de större kastmaskinerna gav 1,25kr. Totalt per dag kunde man tjäna 3kr. Natten den 20de september 1902 brann sågverket ner. En 18-åring hade börjat hysa agg mot Carl. Han hade vid flera tillfällen sagt att han skulle "brännmärka" sågägaren. Han dömdes senare till 8års straffarbete och 5års förlust av medborgerligt

förtroende. Han dömdes även att ersätta ägaren med 50,820kr. Tyvärr så var inte sågen försäkrad men Jonsson byggde upp sågen igen, denna gång i tegel.

1912 säljer Carl Jonsson ångsågen till Olle Ollén från Valla.

Höga skorstenen visar Ångsågen, bilden tagen 1917

Varia

I början av 1800 talet bestod marken där Varia byggdes av sumpmark och sjö.

År 1900 startar Grosshandlare Kullberg från Katrineholm och hans måg Ivar Heyman, snickerifabriken Varia på samma område som ångsågen.

Namnet Varia kom från ordet variation. Varia tillverkade hö pressar, smörkärnor, kvastkäppar, tavellister, och sparkstöttingar. Fabriken byggdes ut och nu gick tillverkningen över på kontorsmöbler och inredningsnickerier. Som mest hade Varia 70 anställda.

1905 beslöts att anlägga kloakledningar, man torrlade även kärret vid Järnvägsstationen fram till fabriken Varia.

1913 dog Ivar då gick fabriken över till Kullberg & Co från Katrineholm.

Senare tog Karl Fredrikssons träförädling i Katrineholm över rörelsen.

1918 köptes fabriken av AB Sv. Möbelfabrikerna. Disponent Lengqvist ledde fabriken.

Under hans ledning tillverkades mest möbler, huvudsakligen kontorsmöbler. Nu sysselsatte man 60 man.

1964 ägdes fabriken av Hadar Smith från Stockholm.

1970 flyttades fabriken till nya lokaler på Kungsvägen. Nu leds fabriken av Edvard Söderberg från Hornsund.

Olléns/Volvo

1912 när Olle Ollén köper ångsågen så ändrar man inriktning och börjar tillverka skördetröskor.

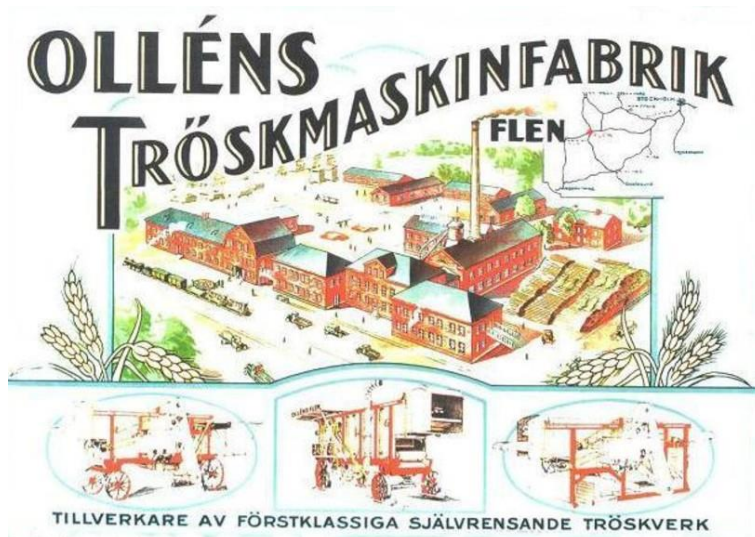
1923 avlider Olov Ollén.

Fabriken drivs vidare av Sörmlandsbanken fram till år 1934 då Direktör Gottfrid Asplund och Disponent Sven Wallenborg tar över verksamheten.

1945 köper Bolinder Munktell (BM) upp företaget.

1950 köper AB Volvo, Göteborg upp BM i Eskilstuna. Detta gör att BM beslutar att flytta över tillverkningen av Skördetröskor och bogser tröskor till Flen, samtidigt så utökar man produktionen av traktorer i Eskilstuna.

1950 Byggs fabriken ut med ytterligare en byggnad, i december samma år har man byggt på två våningar, så huset är nu 3 våningar högt.

1960 flyttas renoveringen av bensin och dieselmotorer från Skövde till Flen.

1963 flyttar man även över produktionen av små marina dieselmotorer, även dom från Skövde. MD motorerna läggs ner år 1993.

1967 byggs första etappen av den stora vita Byggnaden i andra änden av området.

1970 utökas nämnda byggnad. Fler byggnader och utökningar sker under åren.

1985 investerades 23,7 miljoner kronor till en ny monteringshall på 2 000 kvadratmeter. Nu revs den gamla byggnaden som uppfördes på 1900 talet.

Monteringshallen stod färdig i början av 1987.

Fler produkter och mer historia fick inte plats i den här artikeln så jag valde att korta ner. År 2020 ska Volvo flytta ut till Taljaområdet.

Utegruppens stora projekt 2019

Alla röda stugor inklusive vaktmästar-bostaden har blivit uppfräschade med rödfärg.

*Vaktmästar-bostaden har också fått ett nytt fint staket runt tomten.
Vid ryttar-torpet står nu en ny anslagstavla med belysning.*

Utegruppen jobbar hela tiden med löpande underhåll, både inne och utanför stugorna. Vid Hembygds-föreningens arrangemang finns det alltid något som skall fixas. Korvförsäljning, fiskdamm, chokladhjul och lotteri är några andra uppgifter som utegruppen är engagerad i.

Innegruppen 2019

Innegruppen ansvarar för kaffeserveringen vid de olika arrangemangen. Alltid med gott hembakat bröd. Städar av i stugorna och putsar fönster. Inför nästa sommar kommer gruppen att ansvara för Kryddträdgården. Inför Julmarknaden stöper gruppen ljus till försäljning, skänker bakverk, sylter, marmelader och lite annat julpynt/hantverk.

Arrangemang 2019

Den 6 Januari startade året med Lyktsläpp.

Den 7 Februari kom Helen Sylvefjord och informerade om Flens nya vatten och om arbetet med ledningen från Katrineholm.

Den 14 Mars var Mikael Larsson från Näringslivs-kontoret inbjuden för att informera om framtida planer för Flen.

Den 30 April firades våren in med vårtal av Eva Gustafsson från Orresta Gård. Flens Kyrkokör underhöll med finstämd sång.

Den 6 Juni firades Sveriges Nationaldag

öppnades med tal av Gun-Britt Solberg

sång och musik med Flens Kyrkokör och Blåsorkester.

Den 17 Augusti hölls den årliga Hemvändardagen med kaffe servering och en utställning med gamla Flens-bilder

Flens Kyrkokör firande 100-år

Medlemmarna i gamla We Changers kom på besök

Den 29 Oktober anordnades Berättarcafe med Leif Jacobsson som spelade och sjöng samt berättade om Intressanta personer som inte fått någon plats i historieböckerna

Den 1 December var den årliga Julmarknaden med försäljning av div. hantverk från knallar och hembygds-föreningen. Café med hembakat bröd, varm korv, fiskdamm, chokladjul och lotteri. I Ryttar-torpet välkomnade Tomtemor barnen med sina önskelistor

